

ЭДУАРД САМУЙЛЁНАК

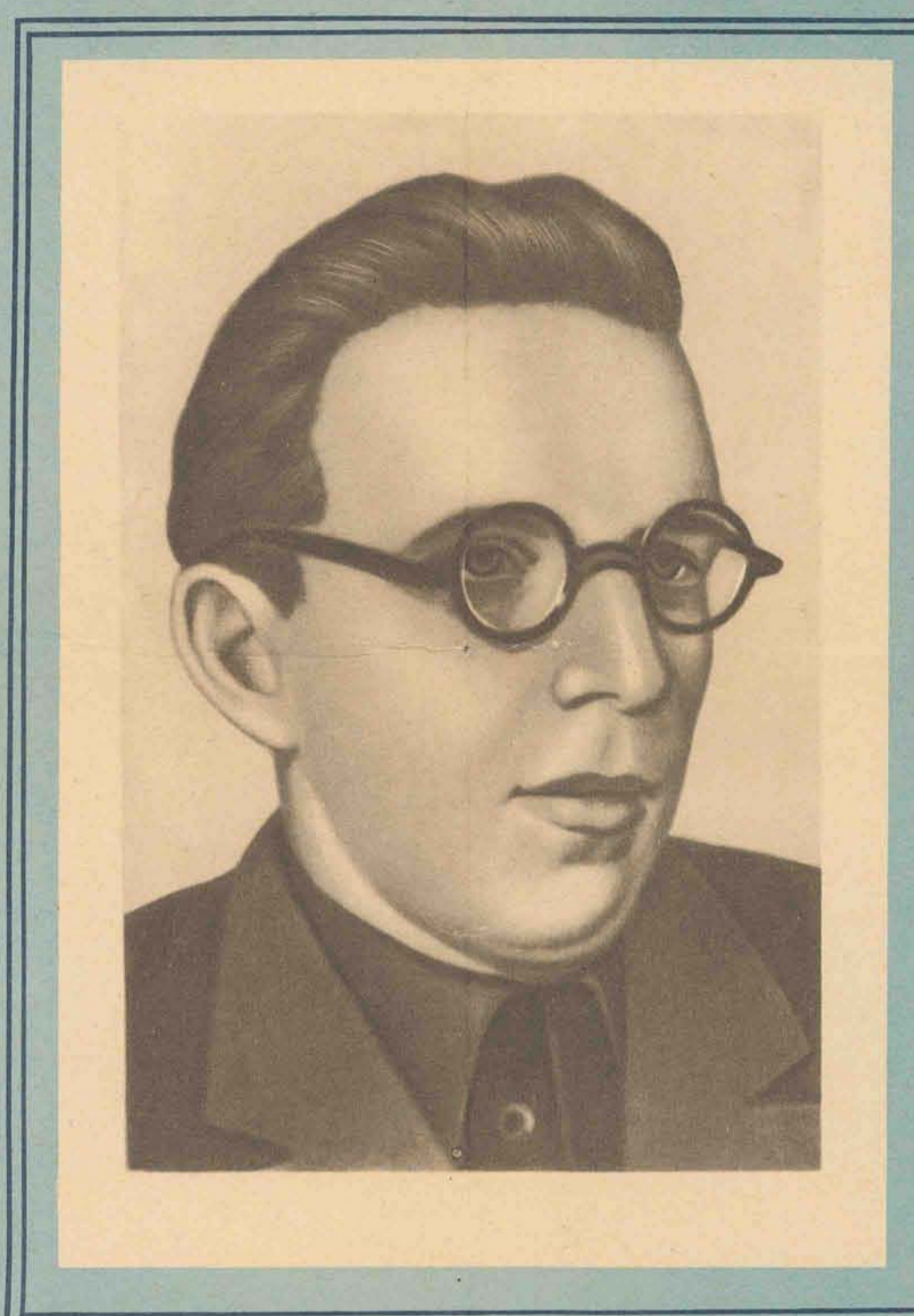

Была вайна, людзі а'нуліліся і анікалі назаўсёды, былі пакары, і разбурэнне, і смерць.
...Надаю знайшоў на дарозе чыроны камаўдзір і ўзяў не да сёбе на сядло. Ён запаводуе ад дзікай гонімы імя. Больш Нілаві нічога не магла яму расказаць. Ён глядзіць сваёй жорсткай рукою святлыя валакі дзікай, у вачах якога быў сні і чысты спакой.

З аповядання „Дачка аскадрона“, 1937 г.

Не доўгім быў жыццёвы шлях Эдуарда Самуілянака. Ён толькі ступіў на парог свайго пісьменніцкага поўдню. Яго выключнае дараванне шырокага мастацкага дыяпазону не паспела яшчэ разгарнуцца ва ўсю сваю красу і сілу. Гэта быў пісьменнік з ярка акрэсленым, сугуба сваім мастацкім голасам.

ЯКУБ КОЛАС.

1907

1939

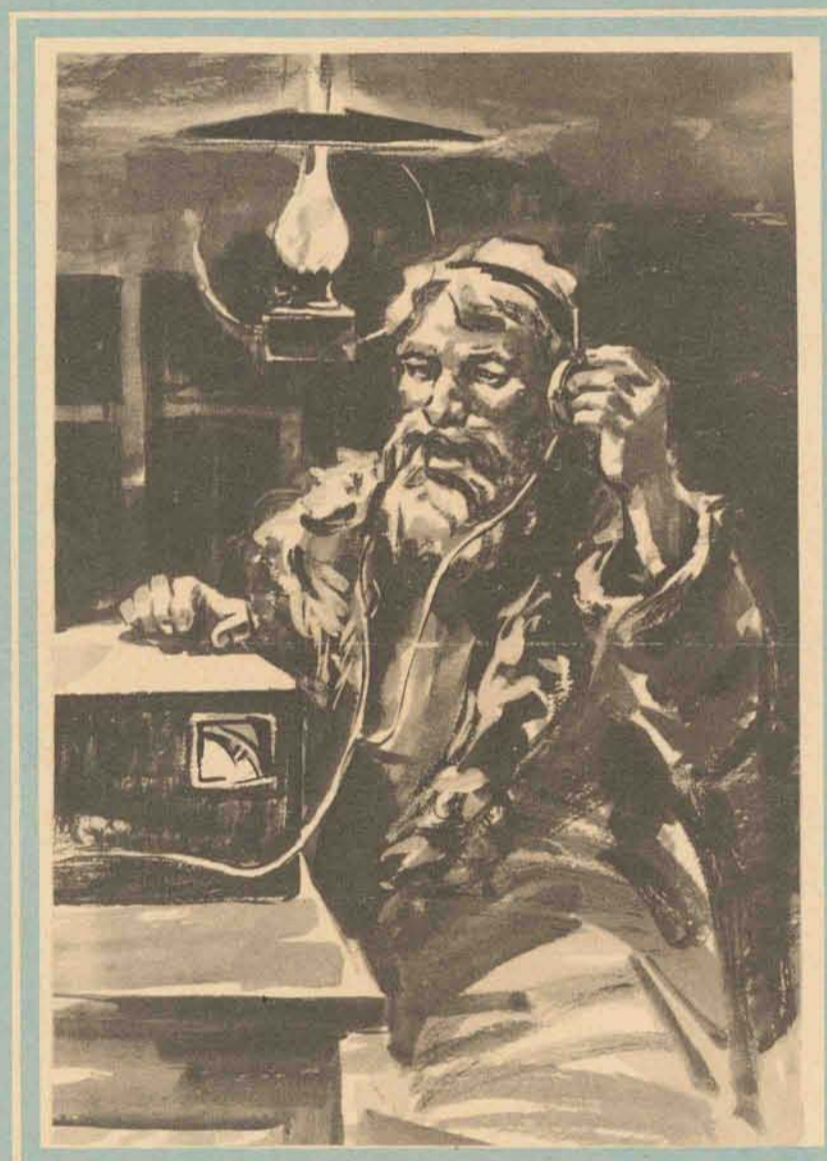
Вялікае замілаванне да „простых савецкіх людзей“ гучыць ва ўсёй яго творчасці. З якой шчырасцю ён вылічвае ўобразы каляскаў і ў сваіх апавяданнях і п'есе „Падібель воўка“! Чалавек чыстага сцэляння і высокай прынцыповасці — вось якім рысуецца мне вобраз Эдуарда Самуілянака — савецкага грамадзяніна, пісьменніка.

КУЗЬМА ЧУРНЫ.

Навагодняя ноч была светлай і спакойнай. Доктар Ішоў, ён стаўся, але страшнае было не ў гэтым. Страшнае было ў тым, што ён адчуваў, як у яго на руках з'явіўся дзіцё. Ён баўчыў зліваць на маленкі, хуць тыяж, ён баўчыў зліваць смерць... Ён Ішоў і Ішоў, і жанчына сніваўся за ім. Іны падлілі да лесу, і там ідзе ў сярэднях прыставах завішай ладзікі і пачалі набліжацца. На дарозе ўчыла троеба інжынерскай кампаніі.

З аповядання „Падібель воўка“, 1937 г.

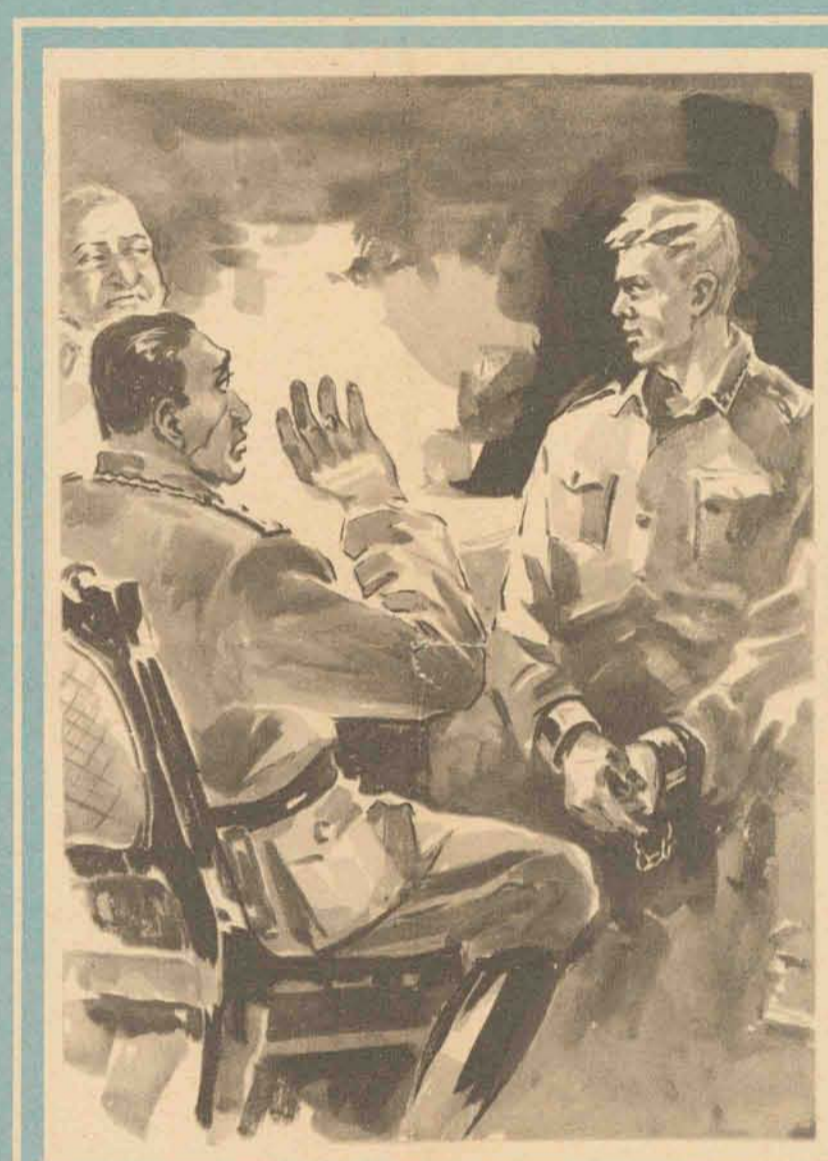
І Лаўрон чуе тое, што дасеца за сцены ад каляскаў.
Хвіліну сядзіць Лаўрон у адрысцелым захатанні. Потым — несутрымнай радасцю ахопілае яго істота. І ён хоча крываць на ўвесь голас і хоча, каб голас яго пераўраўся ў нішто, пач у надломках вышых, каб далейш ён да дзікай гонімы, і там зноў стаў голасам Лаўрона, і каб людзі ўчулі і зразумелі Лаўрану радасць, учулі: што калісь перавыкануў да тэрміну льнозагатовкі; што калісь прамаўляў на дзве тысячы рублёў; што маладыяны Лаўранна брыгада ў апошніх суткі работы працавала тры змены без адпачынку; што новая стральба вішчы над Лаўраным ложкам; што прышлі сталець у калоніарый каляскаў; што пудунак мучыла гучыць у теснай шаце і ў сэрцах людзей.

З аповядання „Палажыце шчасце“, 1933 г.

АСНОЎНЫЯ ДАТЫ ЖЫЦЦЯ І ТВОРЧАСЦІ.

1907 г. 23 ліпеня ў горадзе Пецярбургу ў сям'і рабочага Людвіга Сіпшанавіча Самуілянака нарадзіўся сын Эдуард.
1918 г. Бацька будучага пісьменніка мабілізаваны ў Чырвоную Армію. Маці разам з Эдуардам і малодшымі братамі пераехала на радзіму бацькі — у вёску Вандзелі Верхнядзвінскага раёна Віцебскай вобласці. Сям'я пасялілася ў мясцовай бацькоўскай хаце, пры якой было тры дзесяціны зямлі. Тут і прайшлі юнацкія гады Эдуарда Самуілянака.
1920 — Варнуўся з арміі быццам і стаў пільнічым, а Эдуард — 1923 г. яго напарнікам. Хадзілі на вёсках, плавалі дошкі. Кожную вольную хвіліну падлетак аддаваў кнігам.
1924 г. У суседнім мястэчку Росіа пры актыўным удзеле Эдуарда Самуілянака арганізавана камсамольская ўдзелька. Ён быў выбрана сакратаром ўдзелькі. Працаваў асабліва ўдзел у грамадскім жыцці вёскі, арганізаваў вечары мастацкай самадзейнасці, рэдагаваў і сам афармляў насячоную газету. Працаваў у хаце-чытальні. Займаўся самаадукацыяй.
1928 г. З вясні стаў актыўным сальёрам акруговай газеты „Чырвоныя Палачыны“, на старонках якой друкаваліся яго донесы, артыкулы, нарысы, вершы, маленькія апавяданні пра грамадзянскую вайну, калектывізацыю, культурна-асветную работу ў вёсках, жыццё на граўнішчы.
1929 г. Восенню прызваны ў Чырвоную Армію. Служыць доўга не даўляючы: дамабілізаваны раней тэрміну на хваробе.

1930 — Пасля арміі жаў у Польшку. Працаваў крэху інспектарам на млынах. У канцы 1930 г. перайшоў на стадыю работы ў газету „Чырвоныя Палачыны“, якая была для Эдуарда Самуілянака першай літаратурнай школай. У розных часопісах упершыню апублікаваны апавяданні „Русалчыны сцяжкі“ (1931), „Палліна казямата“ (1932), „Палажыце шчасце“ (1933), „Пункт аперы“ (1934), апавесці „Тэорыя Каленбрун“ (1933) і „Горы нашы“ (1934).
1934 г. У пачатку года пераехаў у Мінск і пачаў працаваць у газеце „Літаратура і мастацтва“. Тут ён усе свае сілы аддае літаратурнай рабоце. Выйшла асобным выданнем апавесць „Тэорыя Каленбрун“. Выдаў зборнік апавяданняў „Пункт аперы“.
1935 г. Разам з грумай беларускіх пісьменнікаў наведаў Грузію, дзе сабраў матэрыялы для рамана „Будучыны“. Пасля аповесці „Тэорыя Каленбрун“ выйшаў у свет „Сержант Дроб“, якую істатаў Гомельскі тэатр.
1937 г. Надрукаван зборнік апавяданняў і навае „Дачка аскадрона“.
1938 г. Выйшаў у свет роман „Будучыны“.
1939 г. За заслугі ў развіцці беларускай савецкай літаратуры Эдуард Самуілянак унагароджаны ордэнам Працоўнага Чырвонага Сцяга.
Пастаўлена ў Першым Беларускам дзяржаўным драматычным тэатры і выдана асобнай кніжкай п'есе „Падібель воўка“. На прэм'еры п'есе аўтары не было: 12 лютага пасля цяжкай і працяглай хваробы Эдуард Самуілянак памёр.

Каленбрун паштунуў руку ў бок Дроба, як бы абаранічычы ад яго слоў...
Дроб выпрастаўся.

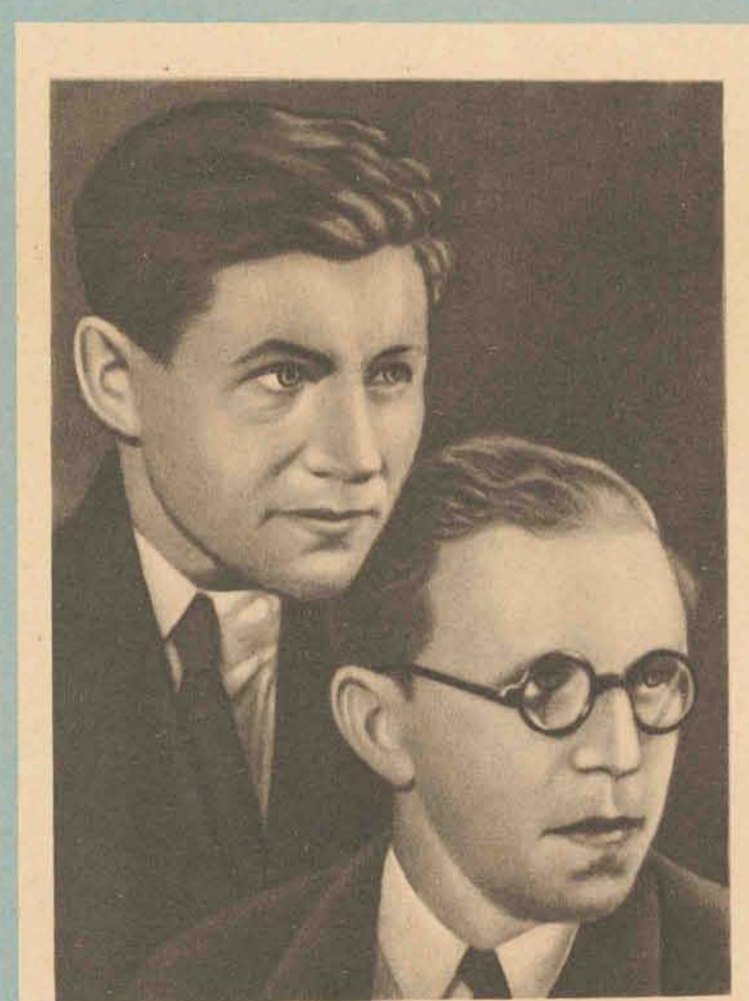
— Вы хачеце пад пільняй Крамарына, Каленбрун, закінуць яго маштабнай спайбю пільня на тэрыторыю Саюза республікі. Вы ўпыхнулі Радзіна на „Пентуна“, вынарадае прамучылі яго вылучыць такіяжэ справу ў вайсковых лабараторыях. Ён узяў у рабочае і партыйнае аспрэдае для таго, каб фігураваць як вынарада, каб набыць такую пільняную ішту ў вачах партарганізацыі, каб былі гарантыяна не толькі пільняе давер'е з боку падполля, але і тое, што яго прышчы як друга і баўчыма таварына Крамарына з расліваўшым абласным праўленнем ССР. Ён прамаўляў пад пільням неперарытным кантролем, баўчыў адрывацца, але чы не паабегай яго ўдзеле ў забастоўцы „Пентуна“. Ён быў вымушана ўдзельнічаць, бо маса прышчы ў рух. Дарэка вам гэта абшчывае! Усё, усё ад пачатку да канца было вядома вам. Авантура ў кляскай барацьбе бесцельна. Не вынарадае масы. І не вынарада.

З аповесці „Тэорыя Каленбрун“, 1933 г.

Па полі, з краю ў край, ідуць даўгім парягам артыя-каляскаўкі. Плуці дэтка режуць падатную, пухкую глебу, і, акрыгомуны каменнем, адвальваюцца ў бароны каналкі старадаўных межаў. Кой ў гэты хвілі вымахваюць гудомы, выліваюць на месцах артыя, і ўсё больш шырокае трохкутні каляскае паляці, рубінучы межу і прымежкі.

З аповядання „Русалчыны сцяжкі“, 1931 г.

Э. Самуілянак і заслужаны артыст БССР К. Быліч, які выконваў ролю сержанта Дроба ў п'есе „Сержант Дроб“ (1935 г.).

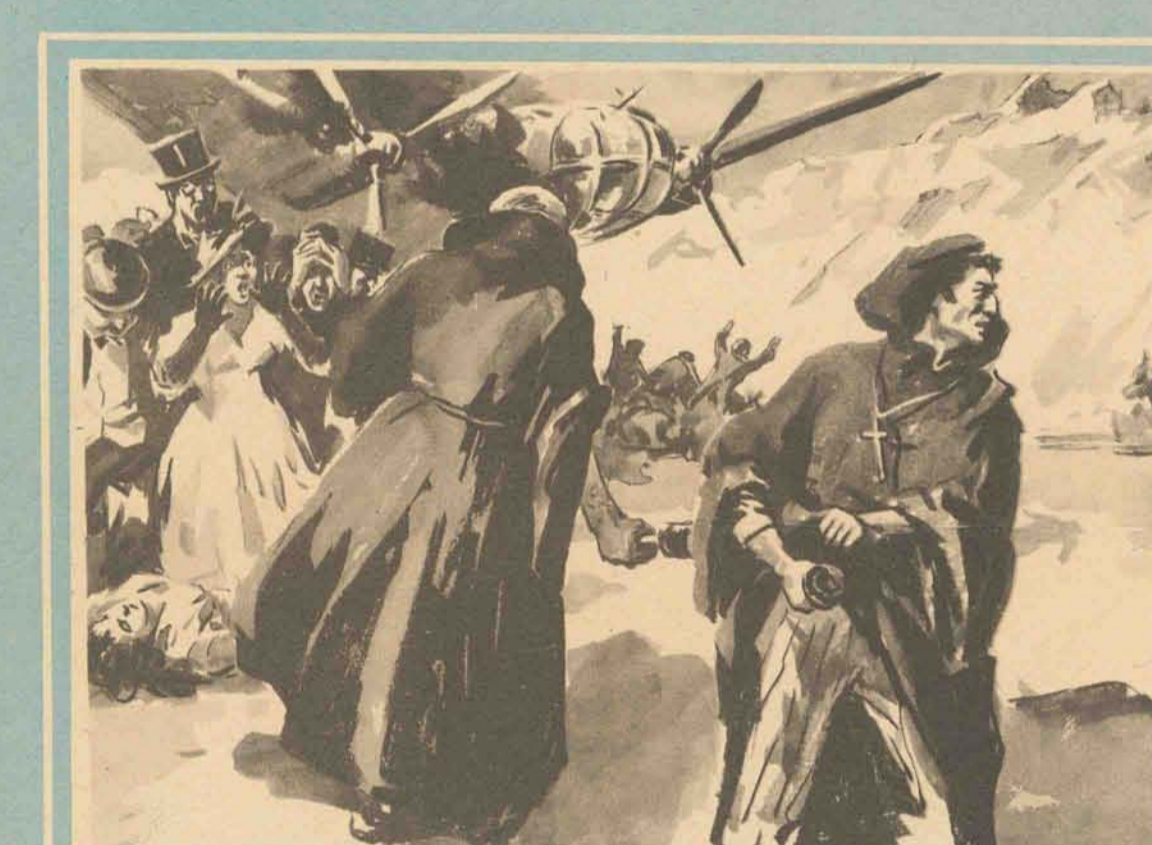
Вясельні сядзеў моўчы, адліўлены і зурчаны гэтай ішоў. Ён ведаў і разумеў, што азначна асудзіць Каліду. Ён хачеў верыць і не мог... Але яго ўсё больш пераконавалі патхенне, з якім таварышу Андрэй Міхайлавіч, ягонага ўдзельніцтва, якая гучыла ў кожнай фразе.

...Уявіце сабе протыя, роўныя каналы і над імі прысады з'укалітэ, гігнціх дзеў. Іх зэгнатыя сцяны абараняюць сады ад вятроў, яны аванірують павятра, бо малярыйны камар гіне ад аветы іх паху, іх карышчына пасушываць глебу на дзесяткі метраў навокалі і самі па сабе яны — каштоўныя драўніны. Уявіце сабе вельварына, на сцены дзясені, сады цэнтрусаў і розных пладовых дзеў, плантаты тэхнічных з'явавых раслін... Уявіце сабе, як усё гэты рэцэ і жытцёе, дыкне і жыве над пільным сонцам, і вы зразумееце, што азначна новае Каліду, маю маю дзельня...

З рамана „Будучыны“, 1936—1938 гг.

Э. Самуілянак, В. Вольскі, С. Фудзі і М. Хвядароў у Грузіі (1935 г.).

І там адарываецца нечаканне. У першы момант публіка была шакіравана, бо ўсе тры духоўныя асобы пазнакавалі сутыны, і над імі аказаліся даволі непраэнтабельныя шыны. У наступны момант публіку паравілаў жах. Патры, як на камандзе, размахнуліся і... страшаны ўдар праму паказу ўспрэчому. Польша ўстахнула ў ашчэпнай гнядоце паравілаў бамбардзіроўшчына, у панятры паліцэйскай абомкі, рэха гор паўтарыла цяжкі гул, і не сціх ён ніч, як патры зноў дружна ўзмахнулі рукамі...

З аповядання „Урачысла меса“, 1936 г.